

SZÉCHENYI ISTVÁN
EGYETEM

Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar

Deviáns viselkedési formák

2008/09. tanév, 2. félév
Szociológia

Páthy Ádám

Definíciók

- **Deviáns viselkedés:** az adott társadalomban elfogadott normáktól való eltérés
- Bizonyos általános kivételektől eltekintve a deviáns viselkedésformák természete és megítélése változó társadalmanként és történeti koronként

A deviáns viselkedésformák relatív károsságát annak alapján tudjuk megítélni, hogy azok milyen mértékű társadalmi zavarokat képesek előidézni.

A deviáns magatartásformák kialakulásának elméletei

Szociálpszichológiai elméletek: a szocializáció szerepét kezelik kiemelten

- A személyiségfejlődés folyamatában a gyermekkorban fellépő rendellenességek, felnőtt korban a személyiség működésének zavaraihoz vezetnek.
- A társadalmi tanulási folyamatban az egyén normaszegő viselkedésmintát sajátít el.

A deviáns magatartásformák kialakulásának elméletei

Bűnöző szubkultúra-elmélet (Cohen): kortárs csoport, mint elsődleges szocializációs közeg

- A fiatalokú galerikben való részvétel pszichés indítékai a „hivatalos” társadalomban való beilleszkedés nehézségeiből és a galerikben kapott elismerésekből, és az ennek alapján kialakult önbecsülésből származnak.
- A deviáns viselkedés alapja a megerősítés, illetve az érvényes normáktól való elfordulás

A deviáns magatartásformák kialakulásának elméletei

Társadalmi tanulás elmélete (Sutherland): kis közösségek, a deviáns viselkedés internalizálása

- A bűnözővé válás egy társadalmi tanulási folyamat eredménye, amely más személyekkel folytatott interakció és kommunikáció folyamatában, elsősorban intim személyi kapcsolatban zajlik.
- A folyamat során az egyén elsajátítja a bűncselekmények elkövetésének technikáját, valamint megváltoztatja a korábbi attitűdjeinek, motivációinak, racionális megfontolásának irányultságát.

A deviáns magatartásformák kialakulásának elméletei

Differenciális asszociáció: Az egyén számára több pszichés és másfajta előny származik a törvénytisztelő, mint a törvénytisztelő helyzetdefiníciókból.

Minősítési elmélet: Az egyén nem attól válik deviánssá, hogy normaszegő módon viselkedik, hanem attól, hogy a környezete őt deviánsnak minősíti. A társadalom által visszatükrözött kép hatására az egyén önképe is megváltozik, és megkezdődik a személyiség átalakulása.

A deviáns magatartásformák kialakulásának elméletei

Az egyén elkezd úgy gondolkozni önmagával kapcsolatban, ahogyan azt a környezete sugallja

A megváltozott énkép hatására identitása is deviánssá válhat.

A megbélyegzés általában együtt jár a kirekesztéssel, az egyén kiszakad a régi társas kapcsolatok köréből és olyan csoportok felé orientálódik, amelyek minősítése az övéhez hasonló, elfogadják és egyenrangú félként kezelik.

A deviáns magatartásformák kialakulásának elméletei – a „deviáns karrier”

A társadalomból kirekesztett egyén „tanulási folyamata”

1. A deviáns viselkedés technikájának elsajátítása
2. Deviáns stílusjegyek felvétele
3. A deviáns karakter belsővé tétele, vállalása
4. A visszatérítési kísérletek elutasítása, tudatosság

A deviáns viselkedésformák

- Bűnözés
- Öngyilkosság
- Alkoholizmus
- Drogfüggőség
- Pszichikai és lelki betegségek

A bűnözés

A statisztikai alapú regisztráció lehetőségei:

- Ismertté vált bűncselekmények száma
- Ismertté vált elkövetők száma
- Látens bűnözés: nehezen mérhető

A bűnözés alakulása Magyarországon

- 1949-1956: A bűnözési hajlandóság növekszik a statisztikák szerint, de ez nagy mértékben az eltorzult politikai rendszer következménye (a bűncselekmények új típusai).
- 1956 után: Az elítéltek száma visszaesik és a nyolcvanas évek végéig viszonylag lassú ütemben nő, ami az életviszonyok átalakulásával és jogszabályi változásokkal magyarázható (ittas vezetés, garázdaság).

A bűnözés alakulása Magyarországon

- 1980-1990: Az elkövetett bűncselekmények száma gyorsan nőtt (vagyon elleni bűncselekmények elsősorban).
- A bűnözés elsősorban a fiatal felnőtt férfiak devianciája, az elkövetők és az elítéltek száma a leghátrányosabb helyzetű rétegekben (alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők körében) a legmagasabb.
- A rendszerváltást követően: új bűnözési formák megjelenése

Az öngyilkosság

- A XIX. század második felében a gyors ütemű iparosodás és kapitalizálódás időszakában indult meg egy növekedési folyamat.
- A világválság idején és a II. világháborúban a lassú növekedést hirtelen emelkedés váltotta fel.
- Az 1950-es évek elején jelentős visszaesés volt tapasztalható.
- 1956 után újabb fellendülés és az öngyilkosok száma csak a rendszerváltást követő években kezdett el csökkenni.

Az öngyilkosság

Demográfiai különbségek: A nemek szerinti megoszlás hosszú évek óta állandóságot mutat, az öngyilkosok több, mint kétharmada férfi.

- Az életkor növekedésével egyre gyakoribb, de 60 éves kor felett az arányok újra csökkennek.
- Magasabb az öngyilkosok aránya az egyedül élők körében.

Az öngyilkosság

Területi különbségek: A falvakban az utóbbi években megnőtt az öngyilkosok aránya, ami a falusi népesség elöregedésével magyarázható. Ezek a településtípus szerinti különbségek hagyományosan is fennállnak.

Társadalmi rétegek szerinti megoszlás: Minél alacsonyabb státuszú, rosszabb társadalmi helyzetű csoportot vizsgálunk, annál nagyobb az öngyilkosságok gyakorisága.

Alkoholizmus

1987-ben 11.7 literrel érte el az egy főre jutó tiszta alkohol fogyasztás a csúcspontot Magyarországon, ezután kismértékben csökkent, de az ezredforduló óta újra növekszik

Következmények:

- Növekszik a krónikus májbetegségekben elhunytak száma
- Nemi megoszlás alapján lassú kiegyenlítődési folyamat, de a férfiak erősebben érintettek

Mérhetőség:

- Jelinek-képlet
- Fogyasztási statisztikák

Drogfogyasztás

Pszichoaktív szerek: dohányzás, nyugtató – és altató szerek, kábítószer

- 16 éves középiskolások 10%-a próbált már valamilyen drogot.
- A bűnelkövető fiatalok 40%-a élt már kábítószerrel.

Mérhetőség: nehéz az erős társadalmi nyomás miatt

Társadalmi vita: elsősorban a könnyűdrogok legalizációjának tekintetében

Lelki és pszichikai betegségek

- A felnőtt népesség 20-25 %-nál kimutatható a neurózis enyhébb vagy súlyosabb foka.
- A lelki betegségek leginkább a középkorú nőket érintik
- A gondozóintézetekben magasabb arányban képviseltetik magukat a szellemi foglalkozásúak.